

В статті проаналізована сучасна польська історіографія, присвячена політичним процесам на Лемковщині міжвоєнного періоду. Раскрыта специфика исследуемой темы и степень ее изученности польскими историками. Предпринята попытка выделить недостаточно исследованные аспекты, которые являются наиболее дискуссионными в историографии. Подведены итоги научных изысканий польских историков и намечены направления возможных дальнейших исследований.

Ключевые слова: сучасна польська історіографія, лемки, Лемковщина, старорусини, русофили, москвофили.

The article analyzes the contemporary Polish historiography devoted to the political processes in the Lemko Region during the interwar period. The specifics of the topic and the level of its exploring by Polish historians was pointed out. The attempt to accentuate on the most controversial and disputable in the historiography aspects of the problem was made. It was summed up the results of Polish historians' works and outlined possible directions for further research.

Keywords: contemporary Polish historiography, Lemko Region, Lemkos, Old Rusyns, Russophiles, Moscovophiles.

УДК 94

ББК 63.3 (4 Укр)

Володимир Федорак

ЕТНОТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БОЙКІВЩИНИ (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті проаналізовано етноресурси Бойківщини. Розглянуто фестивалі і музеї, як основні форми етнотуризму регіону, які відображають культурно-побутові особливості бойків. Наголошено на важливості розвитку етнотуризму на Бойківщині як факторові зростання популярності регіону серед туристів, відродження культурної спадщини краю, народних ремесел та звичаїв, збереження та відновлення національних традицій українського народу.

Ключові слова: етнотуризм, Бойківщина, фестиваль, музеї, етноресурси.

Івано-Франківська область має значний потенціал історичних, культурних та природних об'єктів для розвитку різних видів туризму, серед яких особливе місце належить етнотуризму. Етнотуризм – підвид пізнавального туризму, метою якого є ознайомлення з матеріальною та духовною культурою певного етносу [11]. Він став затребуваною формою відпочинку, дає поштовх до відродження та розвитку традиційної культури (народних промислів, архітектури, мистецтва тощо) [4].

Серед сучасних українських досліджень про етнотуризм переважають праці, які висвітлюють дискусії щодо визначення поняття “етнічний туризм”, аналізують його регіональні риси, складові етнотуристичних ресурсів [7; 14].

Мета статті – відображення етнотуристичного потенціалу Бойківщини на прикладі Івано-Франківської області.

Івано-Франківщина є самобутнім регіоном із специфічними культурно-побутовими особливостями. На Прикарпатті знаходяться історико-етнографічні райони Покуття і Опілля, а також гірські етнографічні групи населення бойків і гуцулів [12, с.442].

Бойківщина – етнографічний район, що займає центральну найбільш освоєну частину Карпат (Бескиди, Горгани, Прикарпаття). На території Івано-Франківщини Бойківщина охоплює Долинський, Рожнятівський та частину Богородчанського районів. Своєрідність і самобутність населення бойківського краю проявляється у світоглядних уявленнях та віруваннях, обрядовості та матеріальній культурі.

На території Бойківщини проводяться етнофестивалі, які сприяють збереженню і популяризації національних традицій і звичаїв, календарних свят і обрядів тощо. Зокрема, на Рожнятівщині проходить бойківський фестиваль коломийки “Ой легонька коломийка”.

У смт. Рожнятів відбувається обласний фольклорний фестиваль бойків “Бойко-фест”. Серед його організаторів: обласні держадміністрація і рада, обласне управління культури, Рожнятівські районні держадміністрація і рада, науково-культурологічне товариство “Бойківщина”. Під час святкувань туристи мають можливість побачити виступи творчих колективів, концерт за участю переможців обласних та всеукраїнських фестивалів, урочисте запалення бойківської ватри “Хай бойківська ватра палає” в с. Луги. Традиційною складовою цього заходу є виставка-ярмарок декоративно-прикладного, народно-ужиткового мистецтва і ремесел місцевих умільців. Під час фестивалю діють павільйони кухарського мистецтва “Бойківська кухня”. Програма фестивалю також передбачає спортивні бойківські розваги, парад бойківської ночі [3].

14–16 вересня 2012 р. у с. Саджава Богородчанського району за підтримки Богородчанської районної державної адміністрації та районної ради відбувся I Міжнародний фольклорно-етнографічний фестиваль “Саджавське намисто”, присвячений 520-річчю першої писемної згадки про село. Фестиваль став першим у реалізації проекту “Богородчанщина фестивальна”. Ідея фестивалю – об’єднати зусилля сільської громади та влади у представленні Саджави, як села особливого, з багатими традиціями, та фольклором, з унікальним народним музеєм етнографії та побуту Бойківщини. Учасниками та гостями фестивалю стали делегації з міста Щурово (Польща), м. Бахчисарай (Кримська АР), м. Артемівськ (Донецька обл.), м. Тернополя та багатьох районів Івано-Франківської області, сіл району. У рамках фестивалю відбулися фольклорні свята “Хустина з українською душею”, “Вишиванка мамина серцю мила”, “Саджавському роду нема переводу”, районний фестиваль сімейної та родинної творчості, театралізоване бойківське весілля “Просили мама і тато”, виставки бойківського одягу: чоловічих та жіночих сорочок, краваток, віночків, намиста, крайок, бундин, горсиків, кожухів, вишитих рушників [6].

Упродовж фестивалю днів функціонувало “містечко майстрів”, де представляли свої роботи умільці с. Саджава, смт. Богородчан, м. Івано-Франківська, Косівського р-ну, м. Коломиї, м. Тернополя, Чернівецької області.

Фестиваль бойківського меду та ремесел – унікальне культурно-етнографічне свято, яке проводиться щорічно в останню неділю серпня в Долині та об’єднує кращих пасічників та майстрів народних ремесел не лише з бойківського регіону, а й з усієї Західної України. Свято бойківського меду та свято ремесел проводились в Долині як окремі заходи з 2009 та 2008 років відповідно в рамках святкування Днів міста в останню неділю серпня. У 2011 році було прийнято рішення про об’єднання обох заходів в єдиний Фестиваль “Свято бойківського меду та ремесел” [9].

Традиційно гостями свята меду є 60-80 делегацій пасічників з різних регіонів України, зокрема: з Долинського, Рожнятівського, Стрийського районів, а також з Галича, Дашави, Тисмениці, Богородчан, Городенки, Львова, Трускавця і Кіровограда.

Свято ремесел збирає народних майстрів та умільців для проведення виставок та інтерактивних майстер-класів з метою збереження та популяризації традиційних бойківських та українських народних промислів і традицій.

На свято меду з’їжджаються пасічники із різних куточків України, щоб пригостити своїм солодким продуктом та поділитися новинками медової справи. Саме завдяки проведенню таких традиційних масових бджолярських атракцій як щорічне “Свято бойківського меду”, а також науково-практичних заходів для пасічників, найбільшим з яких став щорічний Всеукраїнський зліт “Зустрічі бджолярів у Карпатах”, Долина завоювала та впевнено утримує титул медової столиці Прикарпаття [10].

Усі присутні мають можливість стати учасниками майстер-класів з ковальства, гончарства, познайомитися з давніми бойківськими ремеслами, послухати спів бойківських музик та гру на старовинних музичних інструментах.

Майстри і майстрині демонструють техніку стругання драниць, давнього прядіння, приготування народних страв, методу сучасного соломкоплетіння, бісероплетіння, ковальства та гончарства, виготовлення ляльок-мотанок, взірці малярства і декоративно-прикладного мистецтва тощо [8].

6–7 липня 2013 р. у селі Космач Богородчанського району відбувся фестиваль “Прикарпатські співаночки”. Свято пройшло під час традиційного народного гуляння на Івана Купала і було поєднано із днем села Космач. Участь у ньому взяли художні колективи, солісти й аматори сцени із Богородчанського району, міста Івано-Франківськ та Галич.

Із серпня 2010 р. проходить фестиваль “Свято Карпатського літа” в урочищі Калиновець у селі Вишків Долинського району Івано-Франківської області, на Вишківському перевалі на межі з Закарпаттям. Одна зі складових фестивалю – пошанування і нагородження вівчарів, запалення полонинської ватри. Гості свята можуть оглянути виставкові території сільських громад та бойківські дійства майстрів і народних умільців, скуштувати бойківських страв. На фестивалі працюють майстер-класи ткацтва, писанкарства, гончарства, виготовлення ляльки-мотанки [2].

Можливість ознайомитися із самобутністю Бойківщини надають також музеї регіону, відвідування яких доповнює уявлення про духовну і матеріальну культуру бойків і зазвичай є частиною програми місцевих фестивальних дійств.

Краєзнавчий музей “Бойківщина” в Рожнятові відкрито в 2004 році під час святкування на Рожнятівщині Другого міжнародного фестивалю “Бойківська ватра–2004”. Експозиція музею презентує усе розмаїття бойківського народного мистецтва, серед яких ткацтво, вишивка. В експозиції музею значна кількість предметів побуту бойків, серед яких дерев’яне начиння, що користувалося великою популярністю: ступа, жорна, сито, ночви, діжки, маслянка. Відвідувачі музею можуть ознайомитися з унікальною колекцією бойківських глечиків та глиняних виробів.

Музей етнографії і побуту села Саджава, який був створений у 1989 р., у 1996 р. отримав звання “народний”. Його експонати розповідають про свята та обряди, народні промисли. Саджавський музей визнано найкращим за змістом бойківським музеєм в Україні. У музеї представлено всі аспекти життя і побуту бойків, види ремесел [1, с.14; 5, с.98].

Музей “Бойківщина” ім. Тетяни та Омеляна Антоновичів у м. Долині є першим державним музеєм, присвяченим самобутньому культурному надбанню бойківського краю. У збірці музею – цікаві археологічні знахідки, знаряддя праці та побуту минулих часів, бойківський одяг і вишивка, реконструйовано бойківську хату [13, с.2].

Музей історії міста Болехова імені Романа Скворія, заснований 28 листопада 1967 р. краєзнавцем, ентузіастом Романом Теодоровичем Скворієм, відображає не тільки історію міста, але й інтер’єр бойківської хати початку ХХ ст. [13, с.14].

Цінівський історико-краєзнавчий музей – один з найбільших за кількістю пам’яток культури і побуту Бойківщини, заснований в 1976 році. У музеї зібрано понад п’ять тисяч пам’яток матеріальної та духовної культури.

Окрім проведення фестивалів та діяльності музеїв, які демонструють особливості Бойківщини, туристичній привабливості регіону сприятимуть інноваційні заходи. З 2010 р. Асоціацією інвестиційного бізнесу “Золоте кільце Прикарпаття” у співпраці із Долинською районною радою та районною державною адміністрацією за підтримки головного управління з питань туризму, євроінтеграції, зовнішніх зв’язків та інвестицій Івано-Франківської облдержадміністрації впроваджується проект “Відродження етнічних традицій: створення історико-культурного комплексу “Бойківський хутір “Дзвінка”. Метою проекту є організація стилізованого бойківського хутора (облаштування зони відпочинку, співочого поля, етнічного музею).

Таким чином, етнорегіональна специфіка Бойківщини інтенсифікує розвиток етнотуризму. Бойківські фестивальні дійства, фольклорні свята, професійно-ремісничі фестивалі та діяльність музеїв, експозиції яких відображають культурний колорит населення краю, сприяють популярності регіону серед туристів, відродженню культурної спадщини краю, народних ремесел та звичаїв, збереженню та відновленню національних традицій українського народу.

1. Богородчанщина туристична. – Богородчани, 2006. – 29 с.
2. Бойки відзначають “Свято Карпатського літа”. – Режим доступу : <http://www.mukachevo.net/ua/News/view/31015>.
3. В Рожнятові пройшов фестиваль “Бойко-Фест”. – Режим доступу : <http://dolyna.info/news>.
4. Гаврилюк А. Етнотуризм – як “захисний код” нації / А. Гаврилюк // День. – 14 серпня. – 2012.
5. Гілецький Й. Богородчанський край. З минулого в сучасність / Й. Гілецький, Л. Сливка, Р. Сливка. – Івано-Франківськ, 2009. – 128 с.
6. Голомідова Н. Як у Саджаві бойки гуляли. – Режим доступу : <http://www.gk-press.if.ua/node/7559>.
7. Гуменюк Г. М. Перспективи розвитку етнічного туризму на Прикарпатті / Г. Гуменюк, Р. Загнибіда // Рекреаційний потенціал Прикарпаття: історія, сучасний стан, перспективи. – Вип. 2. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2010. – С. 81–86.
8. Лазоришин І. Медовий день Долини // Галичина. – 2011. – 1 верес.
9. Медова столиця Прикарпаття запрошує на Свято бойківського меду та ремесел. – Режим доступу : <http://rada.dolyna.info/povunpu/>.
10. На Святі Меду та Ремесел. – Режим доступу : <http://rada.dolyna.info/novunpu/>.
11. Орлова М.Л. Ресурси етнічного туризму регіону: суспільно-географічна оцінка (на матеріалах Одеської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. “економічна та спеціальна географія” / М. Л. Орлова. – Одеса, 2009. – 19 с.
12. Прикарпаття: спадщина віків. Пам’ятки природи, історії, культури, етнографії. Історико-культурологічне видання / гол. ред. М. Кугутяк. – Львів, 2006. – 568 с.
13. Туристична Долинщина. Путівник. – Долина, 2008. – 32 с.
14. Шикеринець В. В. Передумови розвитку етнотуризму в Карпатському регіоні / В. В. Шикеринець // Удосконалення механізмів державного управління соціально-економічним розвитком підприємств і галузей : зб. наук. пр. ДонДУУ. Серія “Державне управління”. – 2012. – Вип. 221. – С. 250–261.

Проанализированы этноресурсы Бойковщины. Рассмотрены фестивали и музеи, как основные формы этнотуризма региона, отражающие культурно-бытовые особенности бойков. Подчеркнута важность развития этнотуризма на Бойкивщине как фактора роста популярности региона среди туристов, возрождению культурного наследия края, народных ремесел и обычаев, сохранению и восстановлению национальных традиций украинского народа.

Ключевые слова: этнотуризм, Бойковщина, фестиваль, музей, этноресурсы.

Analyzed etnoresursy Boykivshchyna. Considered festivals and museums as the main form etnoturyzmu region that reflect cultural and household characteristics boyky. Emphasized the importance of etnoturyzmu Boikivshchyna as a factor in the growing popularity of the region among tourists revival of cultural heritage edge, crafts and customs, preservation and restoration of the national traditions of the Ukrainian people.

Keywords: etnoturyzm, Boykivshchyna, festival, museum, etnoresursy.